

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

В. Голубко

серпень 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи медіаграмотності»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 06 Журналістика

спеціальність 061 Журналістика

освітня програма Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю

спеціалізація _____

вид дисципліни вибіркова

факультет соціологічний

2022/2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету ХНУ імені В.Н.Каразіна

« 15 » червня 2022 року, протокол № 7

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Рущенко І. П. - доктор соціологічних наук, професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету.

Протокол від « 27 » квітня 2022 року № 3

В.о. завідувача кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

Віль БАКІРОВ

(підпис) (прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

Сергій АКСЬОНОВ

(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від « 21 » червня 2022 року № 10

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи медіаграмотності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів першого рівня вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 061 «Журналістика», освітня програма – «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни є формування у студентів уявлення щодо медіасфери, історії та сучасності функціонування старих і нових медіа, медіа-ефектів, критичного мислення в умовах інформаційних війн та ведення пропагандистських кампаній.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- Розкрити важливість медіаосвіти та медіа грамотності в контексті інформаційного суспільства, існуючих викликів та ризиків, пов'язаних з медіа повідомленнями.
- Проаналізувати інституційну природу медіа та етапи інституціоналізації різних видів медіа.
- Дослідити медійні ефекти та механізми впливів на споживачів медіа контенту.
- Розкрити природу пропаганди, роль медіа у пропагандистських практиках та їх еволюцію протягом ХХ та початку ХХІ ст.
- Показати особливості сучасних інформаційних війн та дослідити технології інформаційних впливів на людину.
- Розкрити природу фейк-н'юз, типи й види фейків та методи ідентифікації брехливих повідомлень, які поширюють не добросовісні медіа.
- Проаналізувати зміст й методи контрпропаганди й інших засобів протистояння інформаційним інтервенціям; сутність критичного мислення, інформаційного імунітету та інформаційної гігієни як чинників особистої протидії інформаційним інтервенціям.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання

Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
3-й	
Лекції	
16 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
88 год.	112 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	0 год.

1.6. Заплановані результати навчання.

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.

СК02. Здатність формувати інформаційний контент.

СК06. Здатність до провадження безпечної медіадіяльності

Програмні результати навчання:

ПР03. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.

ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.

ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.

ПР11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.

PR13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціально-комунікативних наук.

У результаті вивчення курсу «Сучасні комунікативні практики» студент повинен **знати:**

- завдання медіаосвіти й ознаки медіа грамотності;
- етапи інституціоналізації медіа та основи функціонування медіа-організацій;
- види медіа, їх історію, переваги й обмеження;
- сутність свободи слова й цензурних обмежень
- правові основи функціонування медіа у суспільстві. Авторське право та суміжні права у медіапросторі;
- ефекти медіа та технології маніпулювання;
- сутність й засоби пропаганди засобами масової інформації;
- теоретичні основи інформаційних війн;
- прийоми й методи російської пропаганди в межах гібридної війни проти України;
- сутність смислових війн та основні світоглядні наративи;
- основні прийоми контрпропаганди;
- прийоми розпізнання фейкових повідомлень.
- правила інформаційної гігієни та шляхи формування критичного мислення

Уміти:

- аналізувати медіаконтент різних видів медіа;
- виявляти маніпулятивні прийоми впливу різних видів медіа;
- ідентифікувати ознаки різних типів й видів пропаганди;
- використовувати прийоми критичного мислення при аналізі медіа контенту;
- застосовувати факт-чекінг.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1.

СВІТ МЕДІА

Тема 1.

Вступ до дисципліни

Актуальність медіаосвіти в сучасному світі. Загальна характеристика дисципліни «Основа медіа грамотності». Сутність інформації та інформаційне суспільство. Медіа як транслятори інформації. Медіа-революції від стародавніх часів до сьогодення. Співвідношення між історичними епохами,

типами суспільства, системами комунікації й видами медіа. Медіа у широкому й вузькому сенсах. Похідні поняття: традиційні медіа, старі медіа, нові медіа, мультимедійні системи. Зародження медіаосвіти. Торонтська наукова школа: праці Гарольда Інніса, Маршалла Маклуена. Медіаосвіта як відповідь на запит суспільства. Період формування ідеї медіаосвіти (1930-1960), період інституціоналізації (1960-1990), етап «кінця історії» (1990-2001), новітній період загострення міжнародної ситуації, гібридні війни й роль медіаосвіти. Основні загрози й ризики медіапростору. Теорії медіаосвіти: протекціоністська й етична моделі, платформа «критичного мислення», утилітарно-прагматичний підхід, культурологічна й естетична теорії. Радянська модель «медіаосвіти». Сутність медіаграмотності. Основні медіа-компетенції. Принципи медіа грамотності Джона Пандженте. Шкала медіа грамотності як розвиток міри критичності рефлексії медіа повідомлень.

Тема 2.

Медіа як інституції та організації

Процес інституціоналізації медіа. Процес інституціоналізації на прикладі книги та книгодруку: хаотична діяльність, уречевлення, хабітулізація, виникнення інституції, розвиток інституту. Законодавче регулювання медіа практик. Сутність та типи цензури. Основні види цензури: попередня, наступна, військова. Способи розпізнання цензури у медіа повідомленнях. Історія цензури в Московії, Російській імперії, СРСР. Методи цензурування в сучасному світі. «Журналістська революція» 2004 р. за свободу слова. Проблема свободи слова у полікультурних суспільствах на прикладі французького журналу «Charlie Hebdo». Які обмеження свободи слова існують в Україні. Сутність авторського права. Об'єкти й суб'єкти авторського права. Майнові і немайнові авторські права. Знаки охорони авторського права. Яким чином порушуються і захищаються авторські права в сучасному світі. Медіа як організація виробничого типу. Основні підсистеми медіа-організації. Бізнес-моделі медіа-організацій. Реклама як джерело існування медіа-організацій. Реклама на ТБ і залежність ціни від часу трансляції та обсягу аудиторії. Методи вимірювання рейтингів каналів.

Тема 3.

Види медіа

Природні й традиційні медіа. Революція Гутенберга і виникнення книгодруку. Суспільна роль друкованої книги та її вплив на соціальні зміни. Історія газетярства. Рукописні видання. Першодруки. Газетний бум ХІХ – першої половини ХХ ст. Роль газет в СРСР. Фізичні формати й географічні масштаби

преси. Жанрові формати газетної продукції. Внутрішня будова й стиль оформлення газетного номера. Конкуренція з більш новими медіа. Журнал як медіа. Закон Ріпля. Винахід радіо й етапи розвитку. Значення радіо у першій половині ХХ ст. Споживацькі властивості радіо. Телефонія і фотографія як медіа. Винахід телебачення, технічні етапи розвитку. Телебачення революціонізує медіа сферу. Поняття нових медіа, історія появи та розвитку. Порівняння можливостей старих і нових медіа. Принципово нові технологічні можливості формування медіа-повідомлення. Формування нової культури комунікацій. Медіаландшафт України. Тенденції медіапростору України. Захист власного медіапростору у роки російсько-української війни. Харківські медійні бренди. Історія розвитку радіо і телебачення в Харкові.

Тема 4.

Впливи медіа на реципієнтів

Чому, як і за якими напрямками здійснюється вплив медіа на реципієнтів. Впливи медіа як об'єктивна реальність. Елементи особистості, що зазнають впливів медіа повідомлень. Об'єкт – суб'єктний і суб'єкт – суб'єктний впливи медіа. Сутність явища маніпуляції. Основні технології маніпуляції реципієнтами. Теорія стереотипів В. Ліппмана. Практики «промивання мізків». Семантичні маніпуляції. Теорія стигматизації І. Гофмана. Конспірологія як засіб маніпуляції. Нові медіа – нові можливості впливу на реципієнта. Кліпове або мозаїчне сприйняття реальності. Інформаційна поляризація й ефект «бульбашок». Ефект анонімності, зниження культури спілкування. Від двоступеневої до багатоступеневої моделі поширення інформації. Ефект соціальної мобілізації на прикладах Арабської весни й революції Гідності. Інтернет-залежність і нова форма девіантної поведінки. Поняття медіасоціалізації. Ризики стосовно дітей. Небезпечні Інтернет-ресурси і важливість контролю з боку дорослих.

Розділ 2.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ Й МЕДІА

Тема 5.

Пропаганда й медіа на тлі ХХ ст.

Поняття пропаганди. Цілі й об'єкти пропаганди. Основні типи пропаганди: релігійна, ідеологічна, політична, військова, соціальна, бізнесова. Структура пропаганди: ідеологічна основа, наративи, медіа-канали розповсюдження, об'єкти. Типологія за ступенем брехливості й відкритості джерел пропагандистського повідомлення: «біла», «сіра», «чорна» пропаганди. Пропаганда як специфічний товар. Позитивне і негативне забарвлення

пропагандистського повідомлення. Ставлення до явища пропаганди у суспільствах. Військова пропаганда під час Першої світової війни: напрями, цілі, методи. Використання медіа. Пропагандистські операції під прикриттям. Основні прийоми військової пропаганди: демонізація ворога, шляхетність власних цілей, стигматизація ворога, використання релігійних і сімейних цінностей, пропаганда миру за будь-яку ціну, пропаганда ненависті. Пропаганда полону й пропаганда жаху. Політична пропаганда в тоталітарних суспільствах поміж двома світовими війнами. Ленін як фундатор політичної пропаганди нового типу. Гітлер і мистецтво ораторської пропаганди. Принципи політичної пропаганди, за Геббельсом. Роль політичного плакату. Ідеологічна пропаганда в роки Другої світової війни і Холодної війни. Основні ідеологічні системи, що склалися в першій половині ХХ ст., та пропагандистська боротьба за їх розповсюдження. Особливості пропагандистських операцій в Другій світовій війні. СРСР: від інтернаціоналістичної пропаганди до пропаганди ненависті. Завдання німецької пропаганди в Україні під час Другої світової війни. Основні візуальні прийоми наочної пропаганди: зооморфні образи, масштабування фігур, використання кольорових контрастів, спотворення портретів лідерів країн. Пропагандистська робота в УПА. Творення міфів як напрям військової пропаганди. Радіопробанди: основні переваги й методи. Місце кінодокументалістики й фотографії в системі пропаганди. Завдання пропаганди в роки «Холодної війни». Інформаційні причини кризи й падіння комуністичної системи. Пропаганда речами, кіно, музикою. Теорія «м'якої сили» Дж. Найа. Кампанія Гласності в СРСР. Інформаційні інтервенції й розхитування тоталітарних основ. Перебудова як зіткнення наративів. Теорія змін Курта Левіна. Ідеологічні тренди й хаотизація свідомості. Теорія фреймів Дж. Лакоффа. Алгоритм розпізнання пропаганди.

Тема 6.

Інформаційні війни ХХІ ст. й нові медіа

Сутність і термінологія інформаційних війн. 1990-і рр. як період «тиші перед буревієм» й зміщення пропаганди у сфери піару та бізнес процесів. Масштабні терористичні акти на початку ХХІ століття. Теорія зіткнення цивілізацій С. Гантінгтона. Основні цивілізаційні наративи сучасної епохи та лінії протиборства у світовому масштабі. Тактика асиметричної відповіді й місце пропаганди. Сутність війни нового типу – гібридної війни. Роль інформаційної складової у тактиці гібридних війн. Концепція гібридної війни ГШ ЗС РФ. Російська пропаганда як феномен. Цілі російської пропаганди. Концепт інформаційної війни 4D. Бойова спецпропаганда за російським рецептом.

Методи інформвійни: «гнилий оселедець», «40 на 60», «перевернута піраміда», «велика брехня», «негідний об'єкт», «хаотизація свідомості». Пропаганда ненависті й специфічні прийоми політичних ток-шоу на російському ТБ. Інформаційно-психологічні спецоперації (ІПСО) на театрі військових дій в рамках сучасної російсько-української війни. Використання мобільного зв'язку як інструменту пропаганди на театрі військових дій. Пропагандистська діяльність російських оперативних груп загону психологічних операцій на Донбасі. Пропаганда, яка ведеться всередині України, з використанням п'ятої колони. Перенесення інформаційної боротьби у віртуальний простір. Платний тролінг. Феномен Ольгінських тролей. Основні методи й напрями роботи тролів в мережах. Мікротаргетинг і пропаганда. Стратегія руйнування центрів прийняття рішень. Історичні приклади вдалих психологічних спецоперацій проти вищого військово-політичного керівництва.

Тема 7.

Методологія антифейку

Тенденції масової свідомості початку ХХІ ст. Симуляція реальності й симулякри в концепції Ж. Бодріяра. «Постправа» і «фейк» як найбільш популярні слова 2016 р. Технології «fake-news». Причини, чому масова свідомість дрейфує до світу постправи. Дезінформація як спосіб маніпуляції аудиторією. Тенденції масової свідомості початку ХХІ ст. Симуляція реальності й симулякри в концепції Ж. Бодріяра. Причини, чому масова свідомість дрейфує до світу постправи. «Постправа» і «фейк» - найбільш популярні слова 2016 р. Чому брехня в медіа досягає свого результату? Свідомість мас і свідомість пересічної людини як об'єкти брехливих повідомлень. Конспірологія та її використання спецслужбами у неоголошених гібридних війнах. Нові медіа як канали поширення чуток, дезінформації, фейк-ньюз. Хто і чому дезінформує, використовуючи мас-медіа. Як розпізнати брехню та ідентифікувати повідомлення як рейкове. Антифейкові правила. Досліджуємо джерело інформації. Розпізнаємо цілі повідомлення. Чи не є це пропагандою? Аналізуємо характер і зміст нарративу. Остерігаємося поширювати недостовірну інформацію. Практика факт-чекінгу. Практика дезавуації фейкових повідомлень з боку центрів протидії російській пропаганді.

Тема 8.

Як перемогти у війні смислів й виграти інформаційну війну?

«Піраміда» інформаційних війн. Термінологія вищого рівня інформаційних війн: «когнітивна війна», «консцієнтальна війна», «війна смислів». Перемога

до першого пострілу – сенс війни смислів. Основні цілі російської концепції війни смислів у XXI ст. Крах комуністичної ідеології й «ідеологічний вакуум» на теренах євразійської цивілізації. Інформаційні інтервенції без ідеології – новий тренд російських центрів ведення інформаційної війни проти Заходу. Народження ідеології «русского мира» й інформаційна експансія на пострадянському просторі. Роль РПЦ як провідника ідеології «русского мира» й пропагандистського медіа. Ідеологія рашизму як форма агресивного фашистського світогляду. Історичний фронт війни смислів. Наратив «Велика перемога» й «победобесіє». Контрпропаганда в нових умовах: методологічні й організаційні аспекти. Відродження інститутів пропаганди й контрпропаганди у XXI ст. Контррозвідувальна функція спецслужб за напрямом викриття пропагандистських операцій всередині України. Діяльність громадських організацій, журналістської спільноти у протидії інформаційним інтервенціям. Роль медіа грамотності у інформаційній резистентності населення. Сутність і принципи критичного мислення. Підґрунтя інфо-імунітету: освіта, виховання, критичне мислення, патріотичний світогляд, інформаційна гігієна.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2		4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Світ медіа												
Тема 1. Вступ до дисципліни	15	2	2			1 1	15	0, 5	-			14, 5
Тема 2. Медіа як нституції та організації	15	2	2			1 1	15	0, 5	-			14, 5
Тема 3. Види медіа	15	2	2			1 1	15	0, 5	1			13, 5

Тема 4. Впливи медіа на реципієнтів	15	2	2			1 1	15	0, 5	1			13, 5
Разом за розділом 1	60	8	8			4 4	60	2	2			56
Розділ 2. Інформаційні війни й медіа												
Тема 5. Пропаганда й медіа на тлі ХХ ст.	15	2	2			1 1	15	0, 5	-			14, 5
Тема 6. Інформаційні війни ХХІ ст. й нові медіа	15	2	2			1 1	15	0, 5				14, 5
Тема 7. Методологія антифейку	15	2	2			1 1	15	0, 5	1			13, 5
Тема 8. Як перемогти у війні смислів й виграти інформаційн у війну?	15	2	2			1 1	15	0, 5	1			13, 5
Разом за розділом 2	60	8	8			4 4	60	2	2			56
Усього годин	120	1 6	1 6			8 8	120	4	4			112

4. Теми практичних занять

4.1 Теми занять д.в.

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Тема 1.1 . Медіаграмотність як результат медіаосвіти	2
2.	Тема 1.2. Інституціоналізація медіа та їх функціонування в якості організацій виробничого типу	2
3.	Тема 1.3. Медіасфера: історія старих і нових медіа	2
4.	Тема 1.4. Ефекти медіа та їх впливи на реципієнтів	2
5.	Тема 2.1. Виникнення й еволюція пропаганди	2
6.	Тема 2.2. Сучасні інформаційні війни й роль медіа	2
7.	Тема 2.3. Як розпізнати фейк?	2
8.	Тема 2.4. Протидія інформаційним впливам: контрпропаганда, критичне мислення, інфо-імунітет	2
	Разом	16

4.1 Теми занять з.в.

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Тема 1.1 . Сутність і завдання медіаосвіти. Інституціоналізація медіа.	1
2	Тема 1.2. Види медіа та їх впливи на свідомість реципієнтів.	1
3	Тема 2.1. Пропаганда й інформаційні війни: еволюція протягом ХХ і ХХІ ст.	1
4	Тема 2.2. Технології інформаційних війн й протидія пропагандистським впливам.	1
	Разом	4

5. Завдання для самостійної роботи

Денне відділення

	Зміст завдання	
1	Підготовка до семінарського заняття № 1.1	11
2	Підготовка до семінарського заняття № 1.2	11
3	Підготовка до семінарського заняття № 1.3	11
4	Підготовка до семінарського заняття № 1.4	11
5	Підготовка до семінарського заняття № 2.1	11
6	Підготовка до семінарського заняття № 2.2	11
7	Підготовка до семінарського заняття № 2.3	11

8	Підготовка до семінарського заняття № 2.4	11
Разом		88

Заочне відділення

1	Підготовка до семінарського заняття № 1.1	15
2	Підготовка до семінарського заняття № 1.2	15
3	Підготовка до семінарського заняття № 2.1	15
4	Підготовка до семінарського заняття № 2.2	15
5	Написання контрольної роботи	32
6	Підготовка до залікового тесту	20
Разом		112

Теми контрольних робіт

1. Місце медіа у інформаційному суспільстві.
2. Основні поняття медіаграмотності: традиційні медіа, мас-медіа, старі медіа, нові медіа, мультимедійні системи.
3. Основні загрози й ризики медіапростору.
4. Медіаосвіта як запит суспільства: причини виникнення й етапи розвитку.
5. Зародження медіалогії: торонтська наукова школа (праці Інніса й Маклуена).
6. Вчення Маклуена про «холодні» й «гарячі» медіа.
7. Основні теорії медіаосвіти.
8. Медіаграмотність: сутність, принципи, компетенції.
9. Процес інституціоналізації медіа: сутність й основні етапи.
10. Свобода слова і цензура.
11. Авторське право: історія виникнення, об'єкти і суб'єкти права.
12. Медіа як організація виробничого типу: внутрішня структура, джерела існування.
13. Бізнес-моделі медіа-організацій.
14. Реклама як джерело існування медіа-організацій.
15. Друкована книга як перша мас-медіа: історія еволюції.
16. «Старі» електронні медіа: виникнення радіо та телебачення й їх еволюція.
17. Методи вимірювання рейтингів телевізійних каналів.
18. Цифрова революція й поява «нових» медіа.
19. Основні функціональні можливості «нових» медіа.
20. Медіапростір України: структура й основні тенденції.
21. Медіаефекти: механізми впливів медіа на реципієнта.
22. Сутність й методи маніпуляції свідомістю реципієнтів.
23. Теорія стереотипів В. Ліппмана й практики «промивання мізків».
24. Теорія стигматизації І. Гофмана й ефект стигматизації у медіа практиках.

25. Інформаційна поляризація населення й ефект «бульбашок».
26. Моделі поширення інформації у суспільстві.
27. Ефект соціальної мобілізації на прикладах Арабської весни й революції Гідності.
28. Медіасоціалізація: ризики й небезпеки у дитячому віці.
29. Інтернет-адикція і засоби її подолання.
30. Пропаганда: сутність, основні типи, роль у суспільстві.
31. Військова пропаганда (на прикладах світових війн).
32. Використання медіа в цілях воєнної пропаганди: цілі й види пропагандистських операцій..
33. Основні прийоми військової пропаганди.
34. Політична пропаганда у тоталітарних суспільствах.
35. Роль пропаганди в «Холодній війні».
36. Плакат й основні візуальні прийоми пропаганди.
37. Творення міфів як напрям військової пропаганди.
38. Алгоритм розпізнання пропаганди.
39. Сучасні інформаційні війни й роль медіа.
40. Інформаційні причини кризи й падіння комуністичної системи.
41. Теорія «м'якої сили» Дж. Найа.
42. Теорія фреймів Дж. Лакоффа і роль медіа у формуванні фреймів.
43. Симуляція реальності й симулякри в концепції Ж. Бодріяра.
44. Симетричні і асиметричні дії в інформаційних війнах.
45. Методи інформвійни.
46. Російська пропаганда й небезпека для України і світу.
47. Інформаційна стратегія руйнування центрів прийняття рішень.
48. Зміни у масовій свідомості на початку XXI ст.: основні феномени й тенденції.
49. Методи ведення інформаційних війн.
50. Інформаційна війна у віртуальному просторі. Платний тролінг.
51. Мікротаргетинг й нові можливості психологічних впливів.
52. Когнітивна війна (війна смислів): сутність й реалізація на практиці.
53. Основні цивілізаційні наративи сучасної епохи та лінії протиборства у світовому масштабі.
54. Ідеологічні війни Російської Федерації: концепція «руського мира» та її впровадження на окупованих територіях.
55. Ідеологія рашизму як різновид фашистського світогляду.
56. Застосування старих і нових медіа в сучасній російсько-українській війні.
57. Контрпропаганда: завдання й методи.
58. Критичне мислення: сутність і засоби формування.

59. Практика фактчекінгу в Україні.

60. Як сформулювати особистий інфо-імунітет?

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

В процесі викладання курсу використовуються:

Пояснювально-ілюстративний метод за умов демонстрації на екрані слайдів, візуалізації навчального матеріалу.

Репродуктивний метод, якщо вивчаються законодавчі акти, стандарти журналістської діяльності, класифікаційні схеми.

Метод проблемного викладення, якщо викладач моделює проблемну ситуацію та організує її обговорення й пошук істини через дискусію.

Частково-пошуковий, або евристичний метод – викладач стимулює самостійний пошук відповідей на проблемні питання шляхом звернення до нормативних актів, посібників, розрахункового матеріалу.

Застосовуються наступні форми навчання:

Лекції – викладення теоретичного матеріалу лектором згідно навчальної програми і розподілу годин поміж темами. Використовуються різні інтерактивні форми активізації аудиторії та відеопрезентації вербальної інформації. Лектор має власний конспект, що відображає основний зміст теми, студенти занотовують нову інформацію у власні конспекти.

Практичні заняття – проводяться у формі семінарських занять або практикуму. Для семінарських занять студенти опрацьовують лекційний матеріал, готують виступи з використанням навчальної і наукової літератури, виступають з рефератами та есе. Лектор оцінює активність студентів впродовж семінару за прийнятою шкалою оцінок в балах. Практикум передбачає виконання у присутності викладача самостійного завдання, розв'язання задачі або написання есе та обговорення обраних алгоритмів та отриманих результатів. Практична робота оцінюється викладачем. Семінарські заняття і практикуми можуть бути побудовані у формі ділової гри або дискусії.

Написання реферату – вид самостійної роботи, що виконується студентом поза аудиторними годинами. Студент вільно обирає тематику з числа тем, які пропонуються планами семінарських занять, або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Наступним кроком студент здійснює бібліографічний пошук, використовуючи бібліотечні фонди або інтернет-ресурси. Також складає план реферату або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь. Опанувавши джерела за темою (не

менше трьох), студент реферує зміст наукових джерел таким чином, аби розкрити зміст питань або дати відповідь на поставлені питання. Обсяг реферату – до 10 стандартних сторінок, набраних на комп'ютері або написаних власноруч. Реферат оформлюється згідно існуючому в університеті стандарту. Реферат зачитується або його основний зміст доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і студент отримує оцінку від викладача.

Методи навчання в умовах карантинних обмежень або воєнного часу – заняття проводяться частково (лекції) або повністю в режимі он-лайн. Студенти попередньо запрошуються до реєстрації у класрум, заняття відбуваються на платформі Google Meet. Комунікація викладач – студент здійснюється завдяки сервісам класруму, за потреби спілкування ведеться за допомоги інших ресурсів Інтернет.

8.Методи контролю.

Поточний контроль проводиться за результатами роботи студентів на семінарських заняттях, методом оцінювання контрольних робіт, шляхом оцінювання рефератів, індивідуальних завдань, ведення конспектів лекцій.

Контроль на семінарських заняттях – оцінювання виступів студентів, відповідей на питання поставлені викладачем, оцінювання внеску окремих студентів у групову роботу, наприклад, активність в діловій грі.

Контрольна робота – вид поточного контролю знань студентів, який має на меті виявити рівень знань студентів та практичні навички, що отримані за пройденим матеріалом. Дата проведення контрольної роботи доводиться до студентів і призначається по завершенню вивчення одного або кількох змістових модулів. Питання або практичні завдання готує викладач, що веде практичні заняття, вони узгоджуються з лекційними питаннями і тематикою семінарських занять. Завдання можуть передбачати творчу роботу, відповідь на проблемне питання тощо. Контрольна робота на денному відділенні виконується у письмовій формі в присутності викладача, оцінюється за прийнятою шкалою і оцінка може використовувати викладачем для підрахунку кумулятивного балу за підсумками вивчення дисципліни. Контрольна робота на заочному відділенні є обов'язковою умовою отримання заліку, студент самостійно обирає тему зі списку, який надає викладач, виконує роботу в межах годин на самостійну підготовку і висилає текст, належно оформлений і вичитаний, для перевірки та оцінювання викладачу.

Перевірка лекційного конспекту – проводиться в рамках практичного заняття, присутність на лекції і ведення конспекту може оцінюватися в балах та враховуватися у кумулятивній оцінці.

Індивідуальні завдання, реферати, есе – оцінюються викладачем або за результатами доповіді на практичному занятті або окремо за наданим текстом. **Підсумковий контроль** здійснюється шляхом складання заліку та оцінюється за дворівневою шкалою оцінювання (письмово або усно). Оцінка у балах, що отримана за іспит, додається до суми балів, отриманих за поточну роботу.

9. Схема нарахування балів (для денного відділення)

Поточний контроль та самостійна робота								Разом	Зал.	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Контрольна робота 60	40	100
40										

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Для заочної форми навчання:

Робота на семінарських заняттях				Контрольна робота	Разом	Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	40	60	40	100
5	5	5	5				

Критерії оцінювання контрольної роботи:

Високий рівень 16 - 20 балів Заочна форма 32-40	Виконання студентом завдання характеризується своєчасністю виконаної роботи; повним, глибоким та змістовним розв'язанням поставлених завдань. Робота характеризується креативністю.
Середній рівень 11 - 15 бали Заочна форма 22-31	Виконання студентом завдання характеризується повним, глибоким та змістовним розв'язанням поставлених завдань. Але робота несвоєчасно подана на перевірку та/ або в роботі відсутній творчий підхід до вирішення завдань.
Низький рівень 5 - 10 бали Заочна форма 10-21	Виконання студентом завдання характеризується недостатньо повним, поверхневим та незмістовним розв'язанням поставлених завдань.

Незадовільний рівень 0-4 балів Заочна форма 0-9	Виконання студентом завдання характеризується відсутністю вирішених поставлених завдань.
---	--

Критерії оцінювання залікового тестового завдання:

Високий рівень	31 - 40 балів
Середній рівень	21 - 30 бали
Низький рівень	11 - 20 бали
Незадовільний рівень	0-10 балів

10. Рекомендована література

Основна

1. Абетка медіа / За загал. ред. В. Ф. Іванов; Переклад з нім. В. Климченка. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. — 177 с.
2. Золотухін Д. Ю. #Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014 – 2018/Д. Ю. Золотухін. – К., 2018. – 384 с.
3. Медіаосвіта та медіа грамотність [Електронний ресурс] : підручник для студентів педагогічних коледжів / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – К.: Центр Вільної Преси, 2014. – 431 с. – Режим доступу: <http://www.aup.com.ua/uploads/mo3.pdf>.
4. Мороз О. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. – К.: Yakaboo Publishing, 2020. – 288 с.
5. Почепцов Г. Пропаганда 2.0. – Харків: Фоліо, 2018. – 796 с.
6. Російський спрут у дії. Кейс «Україна». На основі досліджень експертної групи під егідою Центру глобалістики «Стратегія ХХІ» за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження». – К.: МФ «Відродження», 2021. – 104 с.
7. Шейбе, С., Рогоу, Ф. Медіаграмотність [Електронний ресурс] : Підручник для вчителя / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу / Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К. : Центр вільної преси, Академія

української преси, 2014. – 319 с. – Режим доступу:
<http://www.aup.com.ua/uploads/MG.pdf>.

Допоміжна

1. Галлін, Деніел С., Манчіні, Паоло. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики [Електронний ресурс] / Деніел С. Галлін, Паоло Манчіні ; пер. з англ. О. Насика. – К.: Наука, 2008. – 320 с. – Режим доступу: <https://mediasystemy.wordpress.com>
2. Гібридна війна і журналістика: навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. – 356 с.
3. Гібридна війна Росії: виклик і загроза для Європи. URL: <http://razumkov.org.ua/>
4. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі [Електронний ресурс] : посібник для батьків / І. В. Литовченко, С. Д. Максименко, С. І. Болтівець, М.-Л. А. Чепа, Н. М. Бугайова. – К.: Видавництво: ТОВ Видавничий Будинок «Аванпост-Прим», 2010. – 48 с. – Режим доступу: http://rvo-kolomak.ucoz.ua/Informatizazija/kijiv_star.pdf.
5. Лапутіна Ю. Смысловая война РФ против Украины: инструменты, засоби, досвід протидії // Боротьба за людей в умовах гібридної війни: матеріали другого Харківського без пекового форуму (м. Харків, 29-30 листопада 2019) / за ред. проф. І. П. Руценка. – С. 19-25.
6. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід [Електронний ресурс] : навчальний посібник / О. Т. Баришполець, Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко, О. Є. Голубева, В. В. Різун та ін.; За ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 440 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B0VbC0WlJ54oZWVWb2ZZakg2MDA/view?pref=2&pli=1>
7. Михайличенко А. Контрпропаганда в українських ЗМІ, реалії сьогодення https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/a_mykhailichenko_counter-propaganda_in_the_ukrainian_media_the_reality_of_today.pdf
8. Павлов Д. М. Специфіка здійснення контрпропагандистських політичних технологій <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/403492.pdf>
9. Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності / Пер. з англ. – Київ: Yakaboo Publishing, 2020, – 288 с.
10. Посібник з верифікації [Електронний ресурс] : визначний гід з верифікації цифрового контенту для висвітлення надзвичайних подій. – Режим доступу: http://verificationhandbook.com/book_ua.; <http://www.slideshare.net/usnires/ss-47525342>.

11. Почепцов Г.Г. Сучасні інформаційні війни. – Вид. 3-тє. – К. Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. – 504 с.
12. Пропаганда и свобода массовой информации памятная записка бюро представителя ОБСЕ по вопросам свободы СМИ
<https://www.osce.org/files/f/documents/d/6/219726.pdf>
13. Результати дослідження рівня медіаграмотності молоді (Стенфорд, США, 2016)
<http://www.wsj.com/articles/most-students-dont-know-when-news-is-fake-stanford-study-finds-1479752576?mod=e2fb>
14. Рущенко І. П. Війна цивілізацій: анатомія російсько-українського конфлікту. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. – 436 с.
15. Рущенко І. П. Пропаганда й контрпропаганда у цифровому суспільстві: інституціоналізація 2.0? // Соціологічний журнал, випуск 25, 2021 р.
16. Рущенко І.П. «Партія війни / Партія миру» як ідеологема психологічної війни РФ проти України // Науковий семінар Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба «Інформаційна агресія Російської Федерації проти України»: тези доповідей, 12 грудня 2019 р. – Х.: ХНУПС ім. І.Кожедуба, 2019. – С.18-21.
17. Рущенко І.П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: монографія. – Х.: ФОП Павленко О.Г., 2015 – 268 с.
18. Солодка, Л. І. Логіка. Методи логічного аналізу тексту [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Л. І. Солодка. – Черкаси : Брама-Україна, 2011. – 68 с. – Режим доступу:
http://eprints.cdu.edu.ua/245/1/Солодка_Л._І._Логіка,_методи_логіч._аналізу.pdf.
19. Український медіаландшафт – 2015 [Електронний ресурс] : аналітичний звіт / За ред. В. Ф. Іванова. – К.: ФКА, АУП, 2015. – Режим доступу:
http://www.aup.com.ua/upd/kas_43639-1522-13-30.pdf.
20. Федоров А.В. Анализ аудиовизуальных медиатекстов. М.: МОО «Информация для всех», 2012. — 182 с. <http://edu.of.ru/medialibrary>
21. Эко У. От Интернета к Гутенбергу // Новое литературное обозрение. —1998. — № 32. <http://www.philosophy.ru/library/eco/internet.html>

Література на іноземній мові

1. Article 19. (1999, June). Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation. International Standards Series. Retrieved 27 May 2009 from www.article19.org/pdfs/standards/righttoknow.pdf

2. Bertrand, Claude-Jean. (2003). *Media Ethics and Accountability Systems*. New York: Hampton Press
3. Chuka Neil, Born Jean François. Hybrid warfare Implications for CAF force development / Defence Research and Development Canada, 2014.
4. Committee to Protect Journalists, at <http://www.cpj.org>
5. Dominick, J. R. (2007). *The Dynamics of Mass Communications*. 9th ed. Boston: McGraw-Hill
6. Dutton, William H. [Social transformation in an information society: rethinking access to you and the world](#), 2004, 134 p.
7. Hoffman F. The Contemporary Spectrum of Conflict: Protracted, Gray Zone, Ambiguous, and Hybrid Modes of War // The heritage foundation / 2016 index of U.S. military strength. Доступно: https://www.heritage.org/sites/default/files/2019-10/2016_IndexOfUSMilitaryStrength_The%20Contemporary%20Spectrum%20of%20Conflict_Protracted%20Gray%20Zone%20Ambiguous%20and%20Hybrid%20Modes%20of%20War.pdf
8. http://portal.unesco.org/ci/en/files/19137/11164945435advocacy_brochure.pdf/
9. Joseph, Ammu. (2005): Media Matters Citizens Care. Retrieved on 17 May 2011 from
10. Mencher, Melvin. (2006). *News Reporting and Writing* (10th ed.). Boston: McGraw-Hill
11. Mendel, Toby. (2008). *Freedom of Information: A Comparative Legal Survey* (2nd Ed.).
12. Panofsky I. Style and Medium in the Motion Pictures Wilson, Carolyn; Grizzle, Alton; Tuazon, Ramon; Akyempong, Kwame; Cheung, Chi-Kim. Media and information literacy curriculum for teachers, 2011, 192 p.
13. Paris: UNESCO, at <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>
14. Reporters sans frontières, at <http://www.rsf.org>
15. Rosenstiel, Tom and A. Mitchell (eds). (2003). *Thinking Clearly: Cases in Journalistic Decision-Making*. New York: Columbia University Press
16. State of the News Media, at <http://www.journalism.org>
17. UNESCO. (2007). *Model Curricula for Journalism Education for Developing Countries and Emerging Democracies*. Paris: UNESCO, at <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001512/151209e.pdf>
18. UNESCO. (2009) Guidelines for Broadcasters on Promoting User Generated Content and Media and Information Literacy. Paris: UNESCO, at <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001871/187160e.pdf>
19. Ward, S.J.A. (2005). Philosophical Foundations of Global Journalism Ethics. *Journal of Mass Media Ethics* 20:1, 3-21

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

ЗАКОНИ УКРАЇНИ

«Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс] : від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>. – Мова: українська.

«Про доступ до публічної інформації» [Електронний ресурс] : від 13.01.2011 № 2939-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. – Мова: українська.

«Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [Електронний ресурс] : від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>. – Мова: українська.

«Про захист суспільної моралі» [Електронний ресурс] : від 20.11.2003 № 1296-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>. – Мова: українська.

«Про інформаційні агентства» [Електронний ресурс] : від 28.02.1995 № 74/95-ВР. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр>. – Мова: українська.

«Про інформацію» [Електронний ресурс] : від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Мова: українська.

«Про кінематографію» [Електронний ресурс] : від 13.01.1998 № 9/98-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/9/98-вр>. – Мова: українська.

«Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» [Електронний ресурс] : від 23.09.1997 № 538/97-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>. – Мова: українська.

«Про рекламу» [Електронний ресурс] :
від 03.07.1996 № 270/96-ВР. – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>. – Мова: українська.

«Про телебачення і радіомовлення» [Електронний ресурс] :
від 21.12.1993 № 3759-ХІІ. – Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>. – Мова: українська

Сайти

Центр протидії дезінформації при РНБО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cpd.gov.ua>. Офіційний сайт нещодавно утвореної державної інституції, поточне завдання якої – розвінчувати фейки російської пропаганди в умовах широкомасштабної агресії й існування інформаційного фронту протиборства держав.

FAKE OFF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fakeoff.org/uk>. – Мова: українська. Сайт журналістських розслідувань, основне завдання якого допомогти будь-якій людині спробувати знайти правду, розібратися в потоці подій, що відбуваються, розібрати спірні новини, з'ясувати справжнє підґрунтя історичних подій, навчитися шукати і знаходити істину, доводити правдивість своїх тверджень.

Stopfake.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stopfake.org>. – Мова: російська. Сайт для перевірки фактів. Головна мета – верифікація (перевірка істинності, встановлення вірогідності) інформації, посилення медіаграмотності аудиторії і боротьба за чітке розмежування між журналістикою фактів і пропагандою.

Академія української преси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aup.com.ua>. – Мова: українська. Бібліотека з медіаосвіти (презентації, посібники, програми, уроки, електронні ресурси, відеолекції).

Детектор медіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detector.media>. – Мова: українська. Інтернет-видання «Детектор медіа» – watchdog (вартовий) українських ЗМІ.

Інститут масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imi.org.ua>. – Мова: українська. Моніторинг джинси (звіти). Моніторинг журналістських стандартів. Медіа і психологія. Місія – сприяння становленню громадянського суспільства в Україні, шляхом розвитку якісної журналістики, медіаграмотності населення та доступу до публічної інформації.

Медіаграмотність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua>. – Мова: українська. Медіапросвіта (Медіаосвіта).

Медіакритика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info>. – Мова: українська. Наукові та науково-популярні статті з проблем масової комунікації та мас-медій.

Медіаосвіта і медіаграмотність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medialiteracy.org.ua>. – Мова: українська. Вчителю, викладачу, медіаспоживачу, бібліотекарю (презентації, відеоматеріали, публікації, програми уроків). Портал створено на базі он-лайн бібліотеки з медіаосвіти Міжнародного благодійного фонду «Академія української преси». Місія Академії української преси – сприяти поінформованому та критичному сприйняттю медіа українським суспільством та дотриманню стандартів соціально-відповідальної журналістики. Платформа для спілкування медіаосвітян та всіх, хто бажає отримати знання та навички з медіаграмотності. Портал містить розділи як для всіх категорій медіапедагогів, так і для медіаспоживачів.

Медіапсихологія і медіаосвіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediaosvita.org.ua>. – Мова: українська. Дослідження соціально-психологічних аспектів масової комунікації та організації медіаосвіти молоді, формування у неї психологічної стійкості до соціально шкідливої інформації, готовності до ефективної взаємодії з інформаційним простором.

Про Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prointernet.in.ua>. – Мова: українська. Проект «Про Інтернет» розповідає про те, як отримати доступ до знань, знайти потрібну інформацію, критично оцінити контент, створити власний інтернет-проект, спілкуватися – і робити все це, дотримуючись 6 простих правил безпеки.

Телекритика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua>. – Мова: українська. Критика телепродукту, оцінка якості телепрограм, теленовин і ток-шоу; висвітлення подій медіаринку, рейтингів телеперегляду; огляди, аналітика процесів на телеканалах, у друкованих та електронних ЗМІ, а також у навколomedійній сфері, законодавство і право в медіагалузі України та світу, права журналістів, розвиток регіональних медіа.

Листівки Третього рейху для СРСР – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://questin.elama.pp.ua/simpwhat/tekst-listivki-nimciv.html>

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни основи медіаграмотності

Дію робочої програми продовжено: на 2021/2022 н. р

Заступник декана соціологічного факультету з навчальної роботи

(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20__ р.

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20__ р.